

~ АНАЛІЗ, АУДИТ, ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ~

УДК 378.14 (430)

DOI:10.32680/2409-9260-2022-5-6-294-295-97-104

**ДУАЛЬНА ФОРМА ВИЩОЇ ОСВІТИ – ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ Й
ПРОПОЗИЦІЇ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ**

Лоханова Н. О., доктор економічних наук, завідувач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: profnat08@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3888-1299

***Анотація.** Мета дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати ставлення до запровадження дуальної вищої освіти студентів спеціальності 071 «Облік та оподаткування», визначити передумови її реалізації у закладах вищої освіти в Україні. У дослідженні використано загальнонаукові і специфічні методи: структурно-логічний аналіз – для побудови логіки та структури дослідження; анкетування й узагальнення – для визначення зацікавленості студентів у впровадженні дуальної форми освіти. Результати дослідження полягають в оцінці перспектив запровадження дуальної форми вищої освіти в Україні. Практична значимість полягає в розробці пропозиції щодо вибору оптимального формату організації дуальної освіти.*

***Ключевые слова:** система вищої освіти, дуальна освіта, партнерство, підготовка фахівців.*

**DUAL FORM OF HIGHER EDUCATION - PROBLEM ASPECTS AND
PROPOSALS FOR IMPLEMENTATION IN UKRAINE**

Lokhanova Nataliia, Doctor of Economics, Head of the Department of Accounting and Audit, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine
e-mail: profnat08@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3888-1299

***Abstract.** The purpose of the study is to analyze the attitude to the introduction of dual higher education for students majoring in "Accounting and Taxation", to determine the prerequisites for its implementation in higher education institutions in Ukraine. The study used general and specific methods: structural-logical analysis - to build the logic and structure of the study; questionnaires and generalizations - to determine the interest of students in the implementation of the dual form of education. The results of the study are to assess the prospects for the introduction of a dual form of higher education in Ukraine. The practical significance lies in the development of proposals for choosing the optimal format for the organization of dual education. The dual form of higher education has prospects for introduction for economic specialties, including for specialty "Accounting and Taxation", with the choice of base for such education in enterprises of various sectors of the economy (industry, trade, services), audit firms and consulting companies, banking institutions, state audit services. The study showed that the greatest interest among applicants for the specialty "Accounting and Taxation" is work in the real sector of the economy and in audit companies. As the most optimal format for the organization of dual education for students majoring in "Accounting and Taxation" is a combination of classic classes at the university for an average of 2.5-3 months, which then change practice for 2.5-3 months at the company with which the contract for dual education. The introduction of such an approach to scheduling the educational process and the curriculum will allow the student to acquire theoretical knowledge and gain practical skills in the company within the semester.*

***Keywords:** education system, dual education, partnership, training of specialists.*

JEL Classification: M400.

Постановка проблеми. Ефективність дуальної освіти на сьогодні підтверджена в багатьох країнах Європейського Союзу, зокрема, в Німеччині, Австрії, Швейцарії, Румунії та інших. У Німеччині протягом кількох десятиліть створена ефективна система взаємодії вищої освіти з виробничою сферою, та постійний аналіз тенденцій розвитку цього союзу дає вельми позитивні результати.

Хоча підприємства Німеччини не зобов'язані проводити навчання за дуальною формою, 70% персоналу компаній пройшли навчання за даною системою [1, с.127].

Між тим, в Україні ця форма вищої освіти проходить лише перші кроки свого розвитку. Її запровадження у вигляді окремих пілотних проектів стало здійснюватися в останні п'ять років, і зараз сформовано перший досвід запровадження дуальної освіти в національних закладах вищої освіти.

Фактично українські ЗВО знаходяться на першому етапі розвитку дуальної освіти, і методичне опрацювання підходів до її реалізації представляється актуальним. На сьогодні ще немає усталених систем і опрацьованих механізмів реалізації дуальної освіти в Україні, ще не склався сталий попит з боку всіх учасників процесу, а отже, дослідження відповідної форми вищої освіти з позицій визначення проблемних аспектів і розробки рекомендацій для впровадження становить теоретичний і практичний інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кабінет Міністрів України у вересні 2018 року схвалив Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [2].

Відповідно до даного документу дуальна форма здобуття освіти тлумачиться як «спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти» [2].

Дуальна форма базується на розробках освітян Німеччини, де сформувався значний практичний досвід її реалізації ще з 1970 року з початку так званого Штутгартського експерименту.

У межах дуальної освіти підготовка фахівців того чи іншого профілю базується на запитах та вимогах ринку праці, що дозволяє забезпечити молоді професійну мобільність та конкурентоспроможність [3].

У сучасній літературі питання імплементації дуальної освіти розглядаються в роботах С. А. Маскевича, Л.А. Майора, В. Н. Никитиної [4], Л. В. Марценюк, О. В. Груздева [5], Л.Ю. Кримчак [6] та інших авторів [7-10]. При тому достатньо глибоко опрацьовані загальні теоретичні засади функціонування дуальної освіти, які передусім базуються на досвіді західноєвропейських країн, в яких дуальна освіта розглядається в економічному і соціальному плані як механізм реалізації соціального партнерства держави, роботодавців, профспілок та різних громадських об'єднань з підготовки висококваліфікованого персоналу відповідно до потреб ринку праці [4; 5].

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. І хоча саме розуміння цієї форми вищої освіти вже склалося, практичні аспекти її реалізації в Україні ще викликають багато різноманітних питань, що потребують рішення. Зокрема, до числа дискусійних аспектів відносяться підходи до організації дуальної освіти в ЗВО, специфіка побудови навчальних планів підготовки бакалаврів і магістрів у випадку застосування дуальної форми; відсутність повного опрацювання нормативного регулювання прав і зобов'язань трьох сторін за договорами дуальної освіти – ЗВО, студента і підприємства, установи чи організації та таке інше. Саме наявність цих та багатьох інших питань зумовлюють доцільність проведення досліджень в обраному напрямі.

Мета дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати ставлення до процесу запровадження дуальної вищої освіти студентів економічних спеціальностей (на прикладі спеціальності 071 «Облік та оподаткування»), визначити передумови її впровадження у закладах вищої освіти в Україні, і надати пропозиції щодо організації дуальної форми вищої освіти в українських ЗВО.

Основний матеріал. За даними, наведеними в працях німецьких фахівців [1], з 3,6 млн. підприємств Німеччини у програмах дуального навчання задіяно щонайменше 500 тис. господарюючих суб'єктів. При тому сума інвестицій становить понад 26 млрд. євро щорічно, у тому числі 3 млрд. – державні кошти [1].

В Україні кількість програм дуальної освіти рахується десятками, а отже, кількість залучених підприємств також не перевищує двозначних цифр. Відомі проекти дуальної освіти в сфері економіки і фінансів запроваджені в КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Київській школі економіки, ХНУ ім. В. Н. Каразіна, ОНЕУ та деяких інших вітчизняних ЗВО.

Результати досліджень Київської школи економіки відносно пілотних програм дуальної освіти в Україні, які стосувалися сфери фіскального адміністрування, довели, що популярність дуальної освіти серед здобувачів знаходиться на високому рівні. За даними опитування КШЕ, майже 95% опитаних здобувачів зазначили, що порадили б програму своїм друзям і знайомим [7].

В ОНЕУ дуальна форма вищої освіти знаходиться на стадії впровадження для спеціальностей 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» і 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», а для спеціальності 071 «Облік та оподаткування» зараз робляться перші кроки для налагодження зв'язків з підприємствами і аудиторськими фірмами для подальшої реалізації проекту дуальної освіти.

З метою визначення зацікавленості у впровадженні дуальної форми вищої освіти студентів спеціальності 071 «Облік та оподаткування» 17-18.06.2022 року було проведено опитування здобувачів 1-3 курсів ОНЕУ відповідної спеціальності щодо дуальної освіти, в якому взяли участь 37 осіб. Здобувачам вищої освіти було запропоновано відповісти на 10 ключових питань, які ставили за мету з'ясувати ступінь ознайомленості студентів щодо дуальної освіти, а також їх погляди відносно того, як саме здобувачі готові взяти участь у відповідній формі отримання вищої освіти.

На питання «Чи знайомі Ви з поняттям дуальної освіти?» 48,6% опитаних відповіли позитивно, тоді як 18,9% – зазначили «ні», а 32,4% відповіли, що їх розуміння того, що таке дуальна освіта, є частковим. Такі результати дозволяють зробити висновок, що рівень інформаційної підтримки запровадження дуальної освіти в Україні слід підвищувати, оскільки, якщо фактично половина студентів вважає свої знання частковими, а 18,9% взагалі не розуміє, що це таке, то казати про формування широкого попиту на отримання освіти за дуальною формою з боку здобувачів поки, на жаль, не можна.

На питання «Чи знаєте Ви про проект запровадження дуальної освіти в ОНЕУ?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: лише 21,6% опитаних мають інформацію про відповідний проект, тоді як 45,9% взагалі нічого про це не знають, а 32,4% – знають частково. Це дозволяє зробити висновок про недостатню інформаційну компанію впровадження дуальної освіти на рівні закладу вищої освіти і ставить на меті її більш широке проведення.

Дуже цікаві результати були отримані при обробці відповідей респондентів на питання «Розуміючи, що дуальна освіта – це освіта, що передбачає поєднання навчання в університеті з навчанням безпосередньо на робочому місці на підприємстві, хотіли б Ви потрапити на навчання за такою формою?». На це питання 67,6% респондентів відповіли, що хотіли б взяти участь у відповідному проекті дуальної освіти, а 32,4% – зазначили, що для прийняття рішення навчатися за дуальною освітою їм потрібна додаткова інформація. Жоден зі студентів не відповів, що його не цікавить проект дуальної освіти. Це дозволяє зробити висновок, що, по-перше, рівень зацікавленості студентів у більш широкому інформуванні відносно проекту дуальної освіти є вельми високим, і по-друге, практично дві третини студентів хотіли б поєднувати навчання в університеті з навчанням на робочому місці вже сьогодні. Отже, студенти добре розуміють переваги реальної роботи на практиці паралельно з навчанням в ЗВО і розглядають дуальну форму, як можливість отримати різноманітні практичні навички і неоцінений досвід в обраній професійній сфері.

У межах проведеного опитування також було поставлено питання «Яке з видів підприємств для навчання на робочому місці в межах дуальної освіти Вам було б більш цікавим?». Відповіді здобувачів розподілилися таким чином (табл. 1):

Таблиця 1

Результати опитування студентів щодо видів підприємств, які можуть бути залучені до дуальної форми навчання за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

Підприємство	Частка, %
Аудиторська чи консалтингова компанія	32,4 %
Підприємство промисловості, торгівлі, сфери послуг тощо	40,5 %
Податкова інспекція	10,8 %
Держаудитслужба	8,1 %
Банківська установа	8,1 %

Як бачимо з результатів проведеного опитування, більшість здобувачів хотіли б отримувати практичні навички в межах системи дуальної освіти на підприємствах різних галузей економіки (промисловості, торгівлі, сфери послуг тощо) – 40,5% респондентів обрали таку відповідь.

Дещо менша частка респондентів обрали в якості можливої бази дуальної освіти аудиторські чи консалтингові компанії – 32,4%.

Решта респондентів обрали податкову інспекцію (10,8%), держаудитслужбу (8,1%) і банківські установи (8,1%).

Найбільшу зацікавленість у здобувачів спеціальності 071 викликає робота в реальному секторі економіки і в аудиторських компаніях. У цілому опитування засвідчило дуже розумний підхід здобувачів до набуття вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік та оподаткування».

Студентів цікавить реальний бізнес і можливість бачити, як функціонує підприємництво.

У ході опитування також були поставлені питання відносно того, як, на думку студентів, краще побудувати організацію дуальної освіти в ЗВО. Зокрема на питання «З якого курсу бажано розпочинати навчання на підприємстві в межах дуальної освіти, на Вашу думку?» більшість студентів (56,8%) відповіли, що вважають доцільним розпочинати практичну складову дуальної освіти на базі підприємств з 3 курсу бакалаврату, 40,5% у свою чергу зазначили, що її можна розпочинати раніше – вже з 2 курсу. Тоді як лише 2,7% студентів вважають, що практичну складову слід розпочинати на 4 курсі.

У цілому можна зробити висновок, що більшість студентів реально оцінюють свою максимальну готовність, сили і можливості поєднувати навчання в університеті і роботу на підприємстві з 3 курсу, коли вже є відповідна теоретична база знань і сукупність практичних навичок з предметів спеціальності, закладена на 1-2 курсах.

Між тим, відповіді, які були отримані в ході опитування на питання «Чи можете Ви присвятити навчанню повний робочий день з розумінням, що його частина буде присвячена теоретичному навчанню в університеті, а частина – знаходженню на робочому місці і виконанню трудових обов'язків?» засвідчили, що більшість студентів – 51,4% опитаних – готові присвятити навчанню і роботі повний робочий день, тоді як 45,9% зазначили, що готові присвятити навчанню і роботі в межах дуальної освіти лише окремі дні робочого тижня, а 2,7% – не готові взагалі до такого навантаження.

У розвиток цієї теми було запропоноване питання «Як Вам здається більш прийнятним розподіл часу по тижню при дуальній освіті?». З відповідей на це питання стає ясным, що частина здобувачів не хоче розставатися з більш-менш вільним графіком студентського життя. Так, лише 16,2% студентів зазначили, що готові присвятити роботі частину кожного робочого дня з таким розподілом часу: навчання в університеті (3-4 години) і виконання практичних завдань на робочому місці (3-4 години) відповідно.

Значно більша частка – 70,3% опитаних – обрала варіант організації дуальної освіти за таким графіком «два дні на тиждень – навчання в університеті, три дні – знаходження на робочому місці», а 13,5% – «три дні на тиждень – навчання в університеті, два дні – знаходження на робочому місці».

З цих відповідей можна зробити висновок, що деякі студенти не розуміють важливу вимогу здійснення бізнес-діяльності, яка стосується того, що для якісного виконання своїх професійних обов'язків в сфері обліку і аудиту необхідна щоденна праця на робочому місці.

І при порівнянні сподівань студентів про 2-3 робочих дні на тиждень при дуальній освіті і наявних вимог роботодавців, які потребують щоденного знаходження на робочому місці (безпосередньо в офісі, або у віддаленому форматі в доступі на зв'язку), можна побачити певне протиріччя, яке може бути розв'язане лише при зміні очікувань здобувачів про «вільний графік» практичного навантаження при дуальній освіті, інакше складно знайти бази для проходження відповідної практичної складової навчання на робочому місці. Більшість підприємств, що можуть бути залучені до укладання договорів про дуальну освіту, зацікавлені в працівниках, що будуть регулярно приділяти час виконанню свої професійних обов'язків, а отже, здобувачі мають пристосовуватися до такого графіка.

При аналізі відповідей на питання «На яких умовах Ви б хотіли бути залученими на роботу на підприємство?» отримані такі результати.

45,9% респондентів відповіли, що готові працювати на підприємствах на умовах безоплатного стажування з можливістю отримання досвіду і рекомендацій для подальшої роботи, тоді як 35,1% зазначили, що розглядають лише варіант залучення до роботи на оплачуваній основі. Також окремі здобувачі відповіли, що розглядають змішану форму, для них прийнятні обидва варіанти, спочатку на умовах стажування, а після – як працівник з оплатою праці відповідно до контракту. Сама по собі дуальна форма передбачає виконання трудових обов'язків на платній основі, між тим, розуміння того, що студенти готові спочатку проходити стажування, а потім бути залучені на контрактній основі власне щодо дуальної освіти, в певній мірі захищає інтереси підприємства, яке може спочатку залучити групу здобувачів саме на короткочасове стажування, а потім визначити, кого зі студентів брати на робоче місце.

Таким чином можна зробити висновок, що студенти зріло підходять до розуміння необхідності набуття практичного досвіду і готові прикладати зусилля й час для отримання практичних навичок, безпосередньо працюючи в бізнесі.

При відповіді на питання «Які варіанти практичної підготовки в ОНЕУ Ви вважаєте більш корисними?» 56,8% респондентів обрали варіант «виробнича практика на підприємстві», а

18,9% – практичні заняття і 16,2% – «лабораторні заняття в університеті». Тобто, з одного боку, у студентів склалося стійке уявлення, що лише знаходження на підприємствах, безпосередньо на робочому місці – на практиці, в межах стажування чи в форматі дуальної освіти – може сформувати в них адекватні реаліям часу практичні навички. Хоча здобувачі розуміють і необхідність практичних і лабораторних занять в університеті, які закладають базу для подальшої професійної діяльності на робочому місці.

З числа респондентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування», що взяли участь в опитуванні, розподіл по курсах такий: 48,6% – це студенти 1 курсу, 37,8% – 2 курсу і 13,5% – 3 курсу.

Всі отримані відповіді в ході опитування засвідчують високий рівень самосвідомості і прагнень студентів в оволодінні навичками професійної діяльності за спеціальністю, якій вони навчаються в ОНЕУ, і бажання взяти участь в проекті дуальної освіти.

Оцінивши попит з боку студентів на навчання у формі дуальної освіти, хотілося б зазначити кілька слів відносно попиту на фахівців економічного профілю, що можуть навчатися за такою формою, з боку бізнесу.

Вивчення фокус-групи стейкхолдерів ОНЕУ – представників бізнесу, аудиторських компаній, промислових і торгових підприємств Одещини – довело, що для впровадження дуальної освіти зі спеціальності 071 можуть бути залучені, по-перше, аудиторські фірми, зокрема, міжнародні аудиторські компанії «великої четвірки», а також аудиторські фірми, що входять до десятки аудиторських фірм світу і здійснюють діяльність на території України, які практично постійно потребують молоді кадри, що мають прагнення до професійного навчання, по-друге, середні і великі підприємства різних галузей економіки (промисловості, торгівлі, транспорту, сфери послуг тощо), які мають багаточисельні підрозділи бухгалтерського, контрольного чи фінансового спрямування. Зацікавленість підприємств в участі в проекті дуальної освіти є, але його широке розповсюдження на практиці гальмує відсутність зрозумілого нормативного регулювання, побоювання керівництва підприємств відносно несення додаткових зобов'язань перед найнятим в межах договорів дуальної освіти персоналом, недостатність фінансових ресурсів для оплати послуг керівників дуальної освіти (інструкторів) на підприємстві тощо.

Також представники бізнесу звертають увагу на недостатню державну підтримку дуальної освіти. Вони наголошують, що підготовка високоякісних фахівців і запровадження дуальної освіти – має бути, з одного боку, справою компаній, ЗВО і здобувачів, з іншого боку, державним пріоритетом.

Запровадження дуальної освіти в закладах вищої освіти України, на нашу думку, передбачає необхідність ряду важливих передумов:

1. Наявність вільних робочих місць і запиту з боку ринку праці на молоді кадри, які вже при початкових знаннях здатні виконувати певні функції, притаманні відповідній вакансії.

2. Гнучкий підхід до побудови і виконання навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти, який передбачає можливість вибору різних варіацій набуття навчальних компетенцій зі спеціальності.

3. Готовність держави вкладати кошти в підготовку високоякісних фахівців в межах дуальної освіти і наявність стандартизованих на державному рівні типових форм договорів з дуальної освіти, які б базувались на всебічно опрацьованій нормативній базі і дозволили, з одного боку, забезпечити баланс інтересів всіх учасників процесу, а з іншого боку, захистили права та чітко регламентували обов'язки сторін.

Дуальна освіта не має бути тягарем для бізнесу, а навпаки, має стати ефективним засобом забезпечення підготовленими кадрами, які мають не лише теоретичні знання за фахом, а й практичні навички, пристосовані до специфіки діяльності компаній.

У табл. 2 запропоновані певні форми практичної підготовки в ЗВО, які можуть передувати направленню на підприємство в межах договорів дуальної освіти, а також виділені посади, які можуть займати здобувачі дуальної освіти для різних видів підприємств зі спеціальності 071 «Облік та оподаткування».

Проблеми запровадження дуальної освіти в Україні такі:

1. Найбільш суттєве, що гальмує розвиток дуальної освіти в Україні, це недостатність інвестицій.

Взагалі інвестувати кошти в дуальну освіту можуть: самі підприємці, держава, грантодавці. На жаль, вітчизняні підприємці здебільшого не готові вкладати кошти в довгострокову підготовку кадрів. При тому часто вони віддалені від закладів вищої освіти. Об'єктивно в сучасних, вельми мінливих умовах підприємствам складно робити довгострокові прогнози

своїєї діяльності і потреб у кадровому забезпеченні. У багатьох з власників підприємств просто немає вільних грошей, щоб вкладати їх в освітні проекти підготовки своїх майбутніх співробітників.

Вирішення цієї проблеми може бути досягнуто шляхом створення пільгових умов з боку держави для тих компаній, що приймають до себе здобувачів в формі дуальної освіти. Такі умови можуть передбачати, наприклад, часткову компенсацію суми заробітної плати фахівцям підприємства за діяльність з підготовки здобувачів вищої освіти. Можуть надаватися й інші форми стимулювання бізнесу.

2. Ще одним непростим моментом є сама організація дуальної освіти в ЗВО в частині побудови навчального плану підготовки і контролю за його виконанням здобувачами на дуальній освіті.

Таблиця 2

Аудиторські твердження при аудиті приміток

Форми практичної підготовки в ЗВО, що мають передувати направленню на підприємство	Види підприємств, що можуть бути базою для здобуття дуальної освіти за спеціальністю 071 «Облік та оподаткування»	Посади для здобувачів дуальної освіти
Навчально-тренінгові підприємства, лабораторні заняття з фахових дисциплін «Бухгалтерський облік», «Фінансовий облік», «Управлінський облік», «Аудит» з використанням програмних продуктів BAS, Master-Бухгалтерія, CaseWare тощо	Промислові, торгові, будівельні підприємства, підприємства сфери послуг	Бухгалтер-касир, обліковець
	Банківські установи	Касир
	Аудиторські фірми	
	Консалтингові компанії	Асистент аудитора
	Органи державної податкової служби	Помічник інспектора
	Держаудитслужба	Помічник аудитора

Джерело: складено автором

З цього приводу вважаємо за доцільне запропонувати такий формат побудови навчального плану, який може задовільнити і ЗВО, і підприємства, і здобувачів, і передбачає, з одного боку, збереження класичних занять в ЗВО, з іншого боку, реальну роботу на підприємстві, розведені за часом в межах семестру.

Так, класичні заняття в університеті (лекції, практичні заняття, лабораторні заняття, іспити), можуть тривати у середньому 2,5-3 місяці та проводитися безпосередньо в університеті, і далі змінюватися практикою протягом 2,5-3 місяців на підприємстві, з яким укладено контракт на навчання.

Тобто в межах одного семестру, студент і опановує теоретичні знання, і працює в компанії. Потім практика знову змінюється теорією і так далі.

Такий формат може застосовуватися для 3 курсу.

Для 4 курсу може бути застосовано формат більш поглибленої практичної підготовки у формі роботи на підприємстві, який передбачає одноденне знаходження на заняттях в університеті і 4 повноцінних робочих дня на тиждень – робота на підприємстві. При тому робота на підприємстві замінює собою необхідність брати участь в практичних заняттях, лабораторних заняттях тощо за фаховими предметами, оскільки на робочому місці студент має можливість оволодіти відповідними навичками.

Зазначимо, що під час роботи на підприємстві в форматі дуальної освіти бажано так організувати процес, щоб студенти мали можливість працювати не тільки в одному відділі, а в кількох, залежно від плану навчання.

Таким чином обсяг навичок, які може опанувати здобувач, суттєво розширюється.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна зробити такі основні висновки:

1. Опитування здобувачів вищої освіти 1-3 курсів ОНЕУ спеціальності 071 «Облік і оподаткування» довело недостатній рівень поінформованості студентів відносно дуальної освіти. При тому також було встановлено високий інтерес двох третин респондентів до навчання за дуальною формою, яка передбачає поєднання навчання в університеті з навчанням на робочому місці на підприємстві.

Це дозволило зробити висновок, що доцільною є більш широка інформаційна компанія популяризації дуальної освіти серед здобувачів економічних спеціальностей.

2. Дуальна форма вищої освіти має перспективи запровадження для економічних спеціальностей, у т.ч. для спеціальності 071 «Облік та оподаткування», з вибором бази для здобуття такої освіти на підприємствах різних галузей економіки (промисловості, будівництва, торгівлі, сфери послуг тощо), аудиторських фірмах і консалтингових компаніях, в органах ДПС, банківських установах, органах держаудитслужби тощо.

При тому дослідження довело, що найбільшу зацікавленість у здобувачів спеціальності 071 викликає робота в реальному секторі економіки і в аудиторських компаніях.

3. В якості найбільш оптимального формату організації дуальної освіти для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» пропонується поєднання класичних занять в університеті протягом в середньому 2,5-3 місяців, які далі змінюються практикою протягом 2,5-3 місяців на підприємстві, з яким укладено контракт на дуальну освіту. Запровадження такого підходу до побудови графіку освітнього процесу і навчального плану підготовки дозволить в межах одного семестру студенту і опанувати теоретичні знання, і отримати практичні навички роботи в компанії.

Такий підхід може цілком задовільнити аудиторські і консалтингові фірми, які зазвичай вибудовують свою роботу з поділом на проекти. І здобувачі, що йдуть навчатися за дуальною формою, можуть легко увійти у відповідний робочий процес таких проектів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з необхідністю напрацювання рекомендацій щодо змісту і основних положень трьохсторонніх договорів з дуальної освіти, які мають укладатися між закладом вищої освіти, підприємством і здобувачем, і враховувати інтереси всіх учасників процесу.

Список літератури

1. Graf L., Powell J.J.W., Fortwengel J., & Bernhard, N. (2014). *Duale Studiengänge im globalen Kontext: Internationalisierung in Deutschland und Transfer nach Brasilien, Frankreich, Katar, Mexiko und in die USA*. Bonn; DAAD. 129 S.

2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-r#Text> (Дата звернення: 01.06.2022).

3. Терещенкова Е. В. Дуальная система образования как основа подготовки специалистов. Концепт. 2014. № 04 (апрель). С. 41–45. URL: <http://e-koncept.ru/2014/14087.htm> (Дата звернення: 01.06.2022).

4. Маскевич С. А., Майор Л.А., Никитин В. Н. Модели дуального образования: опыт Германии. URL: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/174624/1/74-76.pdf> (Дата звернення: 01.06.2022)

5. Марценюк Л. В., Груздев О. В. Дуальна освіта як засіб ефективного поєднання теорії та практики. *Журнал «Економіка та держава»*. 2021. № 3. С.58-65. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4884&i=9> (Дата звернення: 01.06.2022).

6. Кримчак Л.Ю. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів до ринку праці в Україні. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 11, том 2, 2019. С. 83-86.

7. Рубан А., Коваль А. Проект GIZ "Good Financial Governance in Public Finance" Дуальное образование в ГНС: половина студентов планирует продолжить карьеру налогового инспектора. 12.08.2021 URL: <https://biz.liga.net/all/all/novosti/dualnoe-obrazovanie-v-gns-polovina-studentov-planiruet-prodoljit-karegu-nalogovika> (Дата звернення: 01.06.2022)

8. Дуальна форма освіти: як це працює в Україні. 19.08.2021 URL: <https://osvita.ua/vnz/83771/> (Дата звернення: 01.06.2022)

9. Навчатися і працювати: 10 питань про дуальну освіту. 07.09.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3310741-navcatisa-i-pracuvati-10-pitan-pro-dualnu-osvitu.html> (Дата звернення: 01.06.2022).

10. Нікітіна Г. Що таке дуальна освіта і чи справді це «добре забыте старе»? 2021. URL: <https://sukhari.com.ua/shho-take-dualna-osvita-i-chi-spravdi-tse-dobre-zabute-stare.html> (Дата звернення: 01.06.2022).

References

1. Graf L., Powell J.J.W., Fortwengel J., & Bernhard, N. (2014). *Duale Studiengänge im globalen Kontext: Internationalisierung in Deutschland und Transfer nach Brasilien, Frankreich, Katar, Mexiko und in die USA*. Bonn; DAAD. 129 S.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018). The concept of training specialists in the dual form of education (Decree No. 660-p, September 19). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-p#Text> [in Ukrainian].
3. Tereshenkova, E. V. (2014). Dual education system as a basis for training. *Concept*. 04 (2020). 41–45. Retrieved from <http://e-koncept.ru/2014/14087.htm> [in Ukrainian].
4. Maskevich, S. A., Maior, L.A., Nikitin, V. N. Models of dual education: the experience of Germany. Retrieved from <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/174624/1/74-76.pdf> [in Ukrainian].
5. Marceniuk, L. V., Gruzdev, O. V. (2021). Dual education as a means of effectively combining theory and practice. *Magazine "Economy and State"*. 3. 58-65. Retrieved from <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4884&i=9> [in Ukrainian].
6. Krimchak, L.Y. (2019). The system of dual education as a condition for quality training of competitive professionals in the labor market in Ukraine. *Innovative pedagogy*. 11, т. 2., 83-86 [in Ukrainian].
7. Ruban, A., Koval, A. Project GIZ "Good Financial Governance in Public Finance". Dual education in the State Tax Service: half of the students plan to pursue a career as a tax inspector (2021). 12.08.2021 Retrieved from <https://biz.liga.net/all/all/novosti/dualnoe-obrazovanie-v-gns-polovina-studentov-planiruet-prodoljit-kareru-nalogovika> [in Ukrainian].
8. Dual form of education: how it works in Ukraine (2021). 19.08.2021. Retrieved from <https://osvita.ua/vnz/83771/> [in Ukrainian].
9. Study and work: 10 questions about dual education (2021). 07.09.2021. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3310741-navcatisa-i-pracuvati-10-pitan-produalnu-osvitu.html> [in Ukrainian].
10. Nikitina, G. What is dual education and is it really a "well-forgotten old"? (2021) Retrieved from <https://sukhari.com.ua/shho-take-dualna-osvita-i-chi-spravdi-tse-dobre-zabute-stare.html> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.06.2022
Прийнята до публікації 30.06.2022